

CONVO

KNNV afdeling Utrecht

Herfst 2022

Dubbeldik Jubileumnummer

Bloemenpracht op groene daken

Werkgroep Europese Orchideeën

Broedvogeltelling Gunterstein

Natuur in een Vinexwijk (8)

Toch genieten

Er is veel aan de hand met natuur en milieu. Beide staan sterk onder druk. Klimaatveranderingen belasten de natuur door droogte en overstromingen. Door opwarming van de aarde, maar ook door mobiliteit van mensen over de hele wereld vestigen zich planten en dieren die de inheemse flora en fauna ernstig kunnen bedreigen. Stikstofbemesting en gebruik van bestrijdingsmiddelen tasten bodem en oppervlaktewateren aan. Stikstofneerslag veroorzaakt verzuuring van natuurgebieden. En ga zo maar door.

Aan al deze problemen ligt menselijk handelen ten grondslag. Dat geldt weliswaar niet voor iedereen in gelijke mate - de ene persoon leeft milieubewuster dan de andere - maar allemaal dragen we bij. Ik ken niemand, inclusief mijzelf, die zuiver op de graad in alle opzichten in zijn/haar handelen natuur en milieu ontziet.

De vraag die wel eens bij me opkomt is of we nog wel onbevangen van de natuur mogen genieten. Als je mede schuldig bent aan de achteruitgang van onze leefomgeving, heeft het toch geen pas om daar onbevangen van te genieten? Maar ja, of je al dan niet ergens van geniet, laat zich niet dwingen. Als ik in het voorjaar de eerste schrille geluidjes van de Zwarte roodstaart hoor, geniet ik daarvan. Als ik in het Maximapark Graslathyrus massaal zie bloeien, geniet ik daar ook van. Als ik tijdens een excursie naar het landgoed Sypesteyn voor het eerst bewust een Argusvlinder zie, doet me dat veel deugd. Echt onbevangen genieten is het misschien niet, steeds ben ik me bewust van de kwetsbaarheid van wat ik zie. Maar als ik mijn enthousiasme met anderen deel, stimuleer ik daarmee toch ook dat van de ander? Alle beetjes helpen om natuur- en milieubewustzijn te vergroten.

De jubileumactiviteiten zijn voorbij, we hebben ervan genoten, zoals blijkt uit de terugblikken in dit nummer. En we gaan genieten van nieuwe activiteiten. Er zijn er weer heel wat aangekondigd in dit nummer.

Argusvlinder
foto: Frans Coolen

Voorpagina: Witte halvemaan zweefvlieg op Vertakte leeuwentang, Hijkerveld
foto: Rinus Sommeijer

Inhoud

- 2 Toch genieten
- 3 Jubileumdag KNNV Utrecht
- 5 Insecten
Heidestein, Bornia
- 6 Bloemenpracht op groene daken
- 9 Natuur in een Vinexwijk (8)
- 10 Broedvogeltelling Gunterstein (4)
- 12 Werkgroep Europese Orchideeën
- 14 Excursie Stichtse Brug
- 16 KNNV Ledenweekend Drentsche Aa
- 19 Activiteiten afgelopen periode
- 21 Activiteiten komende periode
- 24 Watertuintjes Merwedekanaal
Activiteiten in Vogelvlucht

De afdeling Utrecht (1902) omvat Utrecht, Vleuten, De Meern, IJsselstein, Nieuwegein, Maarsse, De Bilt, Bilthoven, Houten en Vianen
Voorzitter: Frans Coolen;
voorzitter@utrecht.knnv.nl
Secretaris: Paul Raadschelders;
secretaris@utrecht.knnv.nl
Ledenadministratie: Paul Raadschelders;
ledenadministratie@utrecht.knnv.nl
Penningmeester: Maarten Drost;
penningmeester@utrecht.knnv.nl
Natuurhistorisch secretaris: Renee Lommen;
activiteiten@utrecht.knnv.nl
Webmaster: Cockie Streng;
webmaster@utrecht.knnv.nl
Public relations: vacature;
Redactie: Paul Damoiseaux;
redactie@utrecht.knnv.nl
Plantenwerkgroep: Richard Janzen;
plantenwerkgroep@utrecht.knnv.nl
Vogelwerkgroep: Menko Vlaardingebroek;
vogelwerkgroep@utrecht.knnv.nl
Erelid:
Mevr. P. Bouwmeester-Bels
Website: www.utrecht.knnv.nl

foto: Paul Damoiseaux

Jubileumdag KNNV Utrecht

door Jan Fransen, Corrie Buschman, Lia Oosterwaal, Renee Lommen

Voor het bestuur was ruim een jaar geleden een punt van discussie: gaan we het 120-jarig jubileum aandacht geven en, zo ja, op welke manier? Wat willen we vooral onder de aandacht brengen? Laten zien/ervaren wat de KNNV doet, om het te vieren en om (nieuwe) leden er bij te betrekken? Weer een fotowedstrijd?

Terugkijkend naar eerdere jubilea kwamen tot een viertal publieksgerichte activiteiten.

Excursie Vechtoeverpark,

gericht op beginners en werven van nieuwe leden. Deze activiteit was goed voorbereid door leden van de plantenwerkgroep en Utrecht Natuurlijk. Jammer genoeg bleek er niet veel animo te zijn om aan deze excursie mee te doen.

Plantencursus,

in mei in het Maximapark door Frans Coolen, Richard Janzen en Frans Kok. In no time was de cursus van 4 avonden volgeboekt. Vijftien mensen deden er aan mee, drie KNNV-leden, de anderen waren nieuwe mensen. Kortom: een schot in de roos. Voor herhaling vatbaar!

Fotowedstrijd,

met daaraan gekoppeld een jaar/verjaardagskalender. Hoewel het aantal inzendingen wat tegenviel, lag er op de jubileumbijeenkomst een bijzonder mooie kalender.

De vierde activiteit was de jubileumdag

zelf op 19 juni met vier verschillende excursies. Hieraan kon iedereen deelnemen zonder aanmelding vooraf. Opmerkelijk was dat ook een aantal mensen in het plaatselijke krantje hierover had gelezen, en meeliep met een van de excursies. Aanslui-

tend was er een borrel voor leden. Hier werden ook de prijswinnaars van de fotowedstrijd bekend gemaakt.

Door het bestuur, met name voorzitter Frans Coolen, is heel veel voorbereidend werk gedaan om het geheel een succes te laten worden: het vragen van mensen om de excursies te leiden, het zoeken naar een geschikte locatie, die inspirerend is, en past bij ons als club, persberichten, andere vormen van publiciteit.

De jubileumdag

De weersvooruitzichten waren niet best voor het 120-jarig jubileum van KNNV-Utrecht met excursies op het landgoed Haarzuilens, maar we fietsten zowaar droog naar Leidsche Rijn. De zon brak door. Heerlijk weer voor het officiële gedeelte en de drie excursies daarna ... tot vlak voor het eind de regen weer kwam.

Er heerste een geanimeerde sfeer op de parkeerplaats bij Geertjeshoeve vanwaar de excursies zouden vertrekken. Een gezellige boel. Wel 90 mensen, naast geïnteresseerden die op een krantenbericht afkwamen, vooral veel leden en oud-leden. De voorzitter gaf een kort verhaal over de historie van KNNV Utrecht.

Daarna werden de excursieleiders voorgesteld:

- Ecologie, landschap en landschapshistorie met boswachter Tim van den Broek van Natuurmonumenten (nu even bij Staatsbosbeheer gedetacheerd)
- Vlinders en andere insecten met van Nel van Meijeren en Nine Ebben (zeker vlinders zouden er door het natte weer en de wind niet veel te zien zijn)
- Vogels met Leo Thijssen, lid van de vogelwerkgroep
- Planten met Richard Janzen en Wessel Meijer, beiden lid van de plantenwerkgroep

In feite gingen alle excursies in hoofdzaak naar de akkers met historische landbouwgewassen en de daarin ooit rijke vegetatie

Foto's: Marij Coolen, Paul Damoiseaux

met akkerkruiden; zoals Korenbloem en die prachtige rozerode Bolderik (allemaal pionierplanten uiteraard). Zo'n akkerreservaat werd nodig omdat die kruiden bijna niet meer voorkomen. De aan Nederlandse omstandigheden aangepaste planten zouden uitsterven als er geen akker-natuurgebied voor zou komen. Het kostte wel veel overredingskracht van Natuurmonumenten om zo'n soort natuurgebied aan te gaan leggen, vertelde Tim van den Broek. Zo'n 20 jaar geleden werd besloten dit speciale reservaat aan te leggen op het landgoed Haarzuilens (zie ook CONVO winter 2021).

Iedereen was verrast over de nu gevestigde rijkdom aan planten die bijna niet meer voorkomen; vele soorten in flinke plakken op de akker. Wij herinneren ons behalve eerder genoemde, ook Glanshaver, Gele margriet en hardroze Kleine anjers. Diverse mensen hebben een hele lijst genoteerd. Een aan de excursie deelnemende biologische boer kon er veel benoemen en leerde ook nieuwe kennen. Gedeeltes van akkers zijn inmiddels omheind en gaan begraasd worden, waarschijnlijk door schapen en/of runderen. Dan komt er meer structuur in de vegetatie en wordt het voor insecten en vogels (Patrijs, Kwartel, Leeuwerik en wellicht enkele roofvogels) nog aantrekkelijker. Fantastisch om dit bij een mooi zonnetje en een mooie wolkenlucht te zien. Hier komen we zeker nog eens terug, temeer omdat je als kenner er gewoon doorheen mag struinen.

Toen de lucht betrok maakten we meer vaart om voor de regen binnen te zijn, maar er was zoveel te zien dat we de eerste regen toch op ons dak kregen.

Gezellige tafels vol met KNNV-ers en heel veel te bepraten, onder een drankje en een hapje in theehuis Wielreveld. Wel binnen want er kwamen nogal wat buien.

We bedanken bestuur en voorbereidingscommissie voor de zeer geslaagde dag.

Vogelexcursie Landgoed Haarzuilens, Jubileumdag

door: Leo Thijssen

Als lid van de KNNV Vogelwerkgroep werd mij gevraagd deze excursie te begeleiden. Niet vreemd, al was het maar omdat mijn naamgenoot Jacques P. Thijssen destijds ook al een rol speelde bij de oprichting van onze KNNV afdeling. Eerlijkheidshalve, ik smokkel een beetje: géén letter 'n', geen familie.

Ik had me verdiept in een knooppuntenwandeling over het landgoed, 7km (of 9 km als we Haarrijnse Plas ook nog zouden meenemen). En natuurlijk wat extra verdieping in het vogelbestand op dit terrein door de jaren heen. Over de recente vogelinventarisaties is veel te vinden: niet volgens de SOVON methode, maar wel zeer uitgebreid onderzoek uit 2013 en 2019, uitgevoerd door Ecoresult in opdracht van Natuurmonumenten. Zij telden ongeveer 80 vogelsoorten (waaronder 11 rode lijst soorten) en een spectaculaire stijging van broedvogelterritoria van 615 naar 1200 (zie ook CONVO Winter 2021, utrecht.knnv.nl/kennisbank/convo/).

We waren met 12 deelnemers en we kozen voor de wat verkorte wandelversie, desondanks waren we juist op tijd terug voor de jubileumspeeches en de spiritualia! Een deel van de groep was niet zo op de hoogte met vogelherkenning, dus aan mij om wat tips te geven: 'klein' beginnen.

De (zang)vogels werkten mee, we zagen en hoorden twee dankbare paren voor beginners: Fitis én Tjiftjaf, Zwartkop én Tuinfluiter met de vragen 'zie je onderscheid in uiterlijk' en 'hoor je onderscheid in zang'?

Net niet voor de bui binnen
foto: Marij Coolen

En natuurlijk, vogelaars worden altijd verrast: ondanks de relatief late datum zien we toch enkele Wulpen, Buizerd, Appelvink (bij de kersenbomen) en Grasmus met jong. Ook hebben we genoten van de redelijk nieuw aangelegde natte/riet biotopen met vlonderpad erdoor, zeer geschikt voor Rietzangers, Blauwborst, Roodborsttapuit.

Een blik op het majestueuze kasteel Haarzuilens zorgde voor een snuffe cultuur. Al met al een interessante, geslaagde excursie volgens de deelnemers.

Voor foto's van de jubileumactiviteiten kunt u terecht op utrecht.knnv.nl/fotoalbum/120-jarig-jubileum-2022/

Insecten

door Corrie Buschman

Al enkele jaren ben ik een speciale interesse gaan ontwikkelen voor insecten. Om mijn kennis te vergroten ben ik lid geworden van de Landelijke Insectenwerkgroep van de KNNV, de LIW. Er worden als regel 2 weekenden per jaar georganiseerd en er verschijnt 2 keer per jaar een digitale nieuwsbrief: de Veelpoot.

In de afgelopen jaren heb ik veel geleerd en ook genoten van het gezelschap en zeker ook van de locaties waar we heen gingen. Een van de hoogtepunten was voorjaar, in de buurt van Winterswijk. De biotopen waren heel divers. Zo was er een oud tracé van een spoorlijn naar Borken. Heel bijzonder.

Vorig jaar heeft de Algemene Reiscommissie (ARC) aan mensen van de LIW gevraagd een insectenreis op te zetten. Dat gebeurde in de Stayokay Gorssel in het buurtschap De kring van Dorth. Dat was een groot succes en de reis is ook dit jaar gehouden. Ik was van de partij. De leiding was in handen van Anna Kreffer en Geert van Poelgeest.

Onze excursies gingen naar zeer uiteenlopende terreinen die per fiets bereikbaar waren, bijv. een landgoed waar een bosbeek doorheen stroomde, de Gorsselse Heide, een biologisch-dynamische moestuin en een particuliere tuin. Ook het terrein rond de Stayokay werd onderzocht.

Geishamot
bron: [waarneming.nl](https://www.waarneming.nl)

De voorzitter spreekt tijdens de jubileumdag
foto: Marij Coolen

Wat hebben we zoal gezien: een Geisha, dat is een kleine mot; een nimf van een Groene stinkwants; een Dambordvlieg; een Stokroosnuitkever; een Lederloopkever en de Gele tubebij, die parasiteert op de Harsbij. En nog veel meer. Misschien zijn er onder de afdelingsleden mensen die interesse hebben volgend jaar samen naar insecten te gaan kijken. U kunt je melden via de website: utrecht.knnv.nl/

Heidestein, Bornia

door Willebrord Dorresteyn
(zie ook Activiteiten komende periode)

Verscholen in de bossen bij Zeist liggen Heidestein en landgoed Bornia. De gemarkeerde wandelroute voert door het afwisselende bos met karakteristieke dennen en overblijfselen van de historische landgoederen. Het meest indrukwekkend zijn de uitgestrekte heidevelden. Zo leeg en weids zag de hele Utrechtse Heuvelrug er ruim honderd jaar geleden uit. Een kudde Drentse heideschapen begraast de heide. In een oude schaapskooi zit een informatiecentrum van Utrechts Landschap.

Omstreeks 1860 was Jan Kol, bankier in Utrecht eigenaar van een groot deel van de heidegronden. Toen in 1873 Uytterwerff Sterling, de Utrechtse advocaat bij de Rhijnspoorwegmaatschappij, eigenaar werd van Bornia begon de bebossing van de kale zandgronden. De naam Bornia is ontleend aan de Bornia State bij Leeuwarden. In het Fries betekent Bornia grensgebied en deze naam is hier heel toepasselijk omdat de buitenplaats op de grens tussen de gemeenten Zeist en Driebergen-Rijsenburg ligt.

Er liep ook een spoorlijntje met stoomtreintje. Er zijn resten van perronetjes en een poel herinnert nog aan de plaats waar water voor de locomotief werd ingenomen. In 1894 verkocht hij een deel van de grond aan de familie Taets van Amerongen, terwijl hij zijn huis en de omliggende grond een jaar later verkocht aan de familie Du Marchie van Voorthuysen.

In 1908 werd Bornia verkocht aan de familie Thurkow-Dorrepaal, die het gebied uitbreidden met zo'n 500 ha. In deze perio-

de werden er meerdere gebouwen geplaatst op het gebied. Het echtpaar Thurkow-Dorrepaal had als hobby een aspergekwekerij, maar hadden daarnaast ook tropische plantenkassen en in de oranjerie een wintertuin.

Na het overlijden van dit echtpaar wordt het landgoed in 1922 in drieën gesplitst. Twee kinderen verkopen hun aandeel, terwijl het derde kind, mevr. J.S. Clifford Kocq van Breugel-Thurkow, het huis gaat bewonen. Door deze eigenaresse en haar man wordt 50 ha grond aangekocht om toe te voegen aan het landgoed, zodat deze dan een totale oppervlakte krijgt van 330 ha.

In 1982 wordt door de toenmalige eigenaars Jhr. W.F. Clifford Kocq van Breugel en zijn zuster Jkvr. W.G.L. Pippet-Clifford Kocq van Breugel een deel van het landgoed (301 ha) gelegen ten noorden van de Arnhemse Bovenweg in beheer gegeven aan de Stichting Het Utrechts Landschap, die het terrein openstelt voor het publiek. In hetzelfde jaar werd het huis grondig gerestaureerd.

Nu is het huis in bezit van Jkvr. I.C.A.L. de Beaufort-Clifford Kocq van Breugel.

(Noot van de redactie: de gemarkeerde wandelroute is o.a. te vinden op www.tweevoeter.nl/wandelroute/driebergen-bornia-heidestein/).

Heidestein Bornia

bron: www.opdeheuvelrug.nl

foto: Willebrord Dorresteyn

U-pas zaken

U-pashouders kunnen hun contributie bekostigen uit hun budget. U-pashouders die lid willen worden kunnen zich wenden tot de penningmeester: penningmeester@utrecht.knnv.nl

Om in aanmerking te komen voor een U-pas gelden voorwaarden t.a.v. het inkomen die vermeld staan in www.u-pas.nl. U kunt ook bellen met 088-2030630.

Bloemenpracht op Utrechtse groene daken is een bloemenparadijs

door Rinus Sommeijer en Renate de Bie

Geslaagde groene-daken actie in Tuindorp-Oost

Een goed jaar geleden is er in het noordelijk deel van Tuindorp-Oost door Renate de Bie, samen met twee andere buurtbewoners, actie gevoerd voor het installeren van groene daken op de schuurtjes van de huizen. De gemeente Utrecht heeft de deelnemers hierbij gesubsidieerd. In onze straat, de Winklerlaan, heeft meer dan de helft van de bewoners meegedaan. Nadat de cassettes (bakken van 50 x 50 x 8 cm) met een zeer gemengde sedumbepanting* op pallets waren aangeleverd, is de plaatsing door de bewoners zelf gedaan. Het bodemsubstraat in de bakken was bij de levering doordrenkt. Het was dus een zware klus om alle bakken voor een compleet schuurdakje omhoog te hijsen en netjes tegen elkaar te plaatsen. De planten in de bakken zijn overal goed aangeslagen. Het hielp waarschijnlijk dat de eerste regen niet lang op zich liet wachten. Met de zonnige periodes in juni en juli heeft zich een prachtige bloemenzee op de schuurtjes ontwikkeld. Maar de aansluitende lange droogte in augustus heeft deze pracht wel doen verdorren.

Groene daken

bron: leidsche-rijn.nieuws.nl

Bijen en andere insecten op de bloemen

Het groene dakje op het verzonken fietsafdakje van Renate en haar partner Gijs van Velzen heeft ook volop gebloeid. Rinus Sommeijer, bioloog en bijendeskundige, heeft de bloembezoekende insecten geobserveerd. Dat lage fietsafdakje reikt maar tot borsthoogte en is handig om waarnemingen aan bloembezoekende insecten te doen. Het was verrassend te zien dat naast gewone honingbijen ook veel solitaire bijen en hommels stuifmeel en nectar verzamelen op deze bloemen. Dat was ook zo op de groene daken van onze achterschuurtjes.

Welke soorten komen er voor op de daken?

De meeste op het dak voorkomende soorten solitaire bijen zijn zwart en klein tot zeer klein (rond de 6 mm) en dat geldt ook voor de meeste vliegjes en wespen. Je moet dus goed kijken om te zien dat er zo veel, en verschillende, bijtjes bij zijn. In Nederland hebben we meer dan 350 verschillende soorten bijen. Voorlopig zagen we op onze daken de volgende soorten:

Honingbij (*Apis mellifera*)

Het meest opvallend zijn de honingbijen. Zoals de foto laat zien verzamelen zij volop stuifmeel van de bloemen; aan de achterpoot zit een mooi klompje met gelig stuifmeel gepakt. Dit wordt in de raat opgeslagen en door de huisbijen in het nest gevoerd aan de bijenlarven.

Honingbij (*Apis mellifera* Lin) op bloeiende sedum met stuifmeelklompje in het 'korfje' van de achterpoot
foto: Rinus Sommeijer

Smaragdgroefbij (*Lasioglossum* soort)

Dit zeer kleine bijtje (5 mm) behoort tot een groep van 42 groefbijensoorten in Nederland die met het blote oog meestal moeilijk zijn te onderscheiden. Ze graven nestjes in de grond en verzamelen nectar en stuifmeel van verschillende plantensoorten. Het door haren begrenste langwerpige groefje midden bovenop het puntje van het achterlijf is kenmerkend voor de vrouwtjes en wordt gebruikt bij het graven van het nest.

Langkop smaragdgroefbij (*Lasioglossum morio*), groefje op achterlijfpunt zichtbaar
foto: Albert de Wilde

Maskerbij (*Hylaeus* soort)

Dit is ook een klein bijtje van een andere soortenrijke groep (25 soorten in Nederland). Ze nestelen bijna allemaal in uitgeholde plantenstengels. Het bijzondere van maskerbijen is dat ze in tegenstelling tot alle andere bijengroepen het verzamelde stuifmeel inslikken en zo naar het nest brengen. Bijna alle andere bijen hebben voorzieningen aan hun lichaam voor het transport van poederig stuifmeel. Hiervoor dienen de 'korfjes' aan de achterpoten van hommels en honingbijen, de velden met haarborstels onderaan het achterlijf van de metselbijen en de behangersbijen (dit heet de 'buikschiuer') en de stuifmeelverzamelborstels in de oksels van achterpoten onder het borststuk van zandbijen. Maskerbijen hebben een scherp afgetekend geel of wit plekje tussen de ogen.

Gewone maskerbij (*Hylaeus communis*), gele 'masker' duidelijk zichtbaar
foto: Albert de Wilde

Bloedbij (*Sphecodes* soort)

De gevonden bloedbijsoort is even klein als de bovengenoemde bijtjes. De grotere soorten van deze bijen (in Nederland 20 soorten) kunnen wel 15 mm zijn. Al deze bijen zijn 'kleptoparasieten'. Ze dringen nestjes van andere bijensoorten binnen. Nadat het eitje van de gastheer is uitgekomen eet de bloedbijlarve het larfje van de gastheer op plus het stuifmeelvoedsel dat door hun 'gastheer' van bloemen was verzameld. Logisch dus

Brede dwergbloedbij (*Sphecodes crassus*), achterlijf deels rood gekleurd
foto: Albert de Wilde

dat bloedbijvrouwtjes typisch geen stuifmeelverzamelapparaat hebben. De meeste bloedbijen hebben elk één specifieke gastheerbijensoort, bijv. één bepaalde soort groefbij. Enkele andere bloedbijsoorten kunnen meerdere bijensoorten als gastheer gebruiken. Het achterlijf van bloedbijen is rood gekleurd.

Aardhommel (*Bombus terrestris*)

Deze algemene hommelse soort behoort tot een groep van drie hommelse soorten die erg moeilijk van elkaar zijn te onderscheiden. Men spreekt hier van het 'aardhommel-complex'. De aardhommel is de meest algemene hommel op onze bloeiende groene daken. In Nederland hebben we 25 hommelse soorten, wereldwijd zijn er ongeveer 300. Alle hommels zijn prachtig opvallend gekleurde, grote, kolonievormende bijen. In feite zijn hommels bijen van de koudere streken. De weinige soorten die in de tropen voorkomen vinden we dan ook alleen in de bergen.

Aardhommel complex (*Bombus terrestris*)
foto: Pieter van Breugel

Een nieuwe hommelse koningin overwintert alleen. In het vroege voorjaar maakt ze in een bestaand holletje in de grond (bijv. van een muis) het begin van haar nest. Met bijenwas bouwt zij de eerste cellen. In die fase moet de koningin nog zelf stuifmeel en nectar van bloemen verzamelen. Na enige tijd gaan de eerste werksterters geleidelijk taken van haar overnemen. In de herfst sterft de kolonie uit. Evenals de honingbij moeten hommels op veel verschillende bloemsoorten foerageren. Veel solitaire bijensoorten zijn juist gebonden aan één specifieke voedsel bloemplant.

Steenhommel (*Bombus lapidarius*)

Deze soort is makkelijk te onderscheiden door een geheel zwart lichaam en een roestbruine achterlijfspunt. De Nederlandse naam geeft aan dat ze graag onder stenen nestelen.

Boomhommel (*Bombus hypnorum*)

Deze soort nestelt meestal op enige hoogte, bijv. in knotwilgen. Maar we vinden ook nesten in vogelkastjes als daar na de winter nog resten van een oud koolmezenest in zitten. Interessant is dat deze soort iets makkelijker verstoord wordt dan de hierboven genoemde hommelse soorten. Je moet dus oppassen als je een hommelse nest in een mezenkastje hebt. Ze zijn te onderscheiden

Steenhommel (*Bombus lapidarius*)
foto: Pieter van Breugel

van andere hommels door hun geheel bruine borststuk (lichaamsdeel waar vleugels en poten aan vast zitten) en een witte achterlijfspunt.

Andere insecten op het bloeiend groene dak

Onder de andere insectensoorten die we zagen waren vooral veel vliegen zoals 'bloemvliegen', de 'gewone pracht wapenvlieg', 'pissebedvliegen', de glimmende 'groene vleesvlieg', enz. Er zijn ook nogal wat 'sluipwespen' (Ichneumonidae) gezien en een mooie 'grote zweefwesp'. De algemene zwarte 'wegmier' kwam ook voor. Opvallend waren ook de vele lieveheersbeestjes ('zevenstippelig lieveheersbeestje' en 'Aziatisch lieveheersbeestje').

Boomhommel (*Bombus hypnorum*)
foto: Pieter van Breugel

Conclusie

De groene daken in onze wijk zijn een ecologische aanwinst voor de stad en een paradijs voor insecten. Dank aan de initiatiefnemers en de gemeente Utrecht om deze in onze wijk collectief aan te laten leggen zodat wij hier, samen met de bijen, van kunnen genieten.

* Sedumbepanting: *acre golden carpet*, *album coral carpet*, *ellacombianum*, *floriferum*, *hybridum czar's gold*, *kamtschaticum*, *montanum*, *reflexum blue spruce*, *selskianum goldilocks*, *sexangulare*, *spurium cocci-neum*, *spurium summer glory* en *spurium summer snow*.

Natuur rond een appartementsgebouw in een Vinexwijk (8)

door Frans Coolen

Voor het appartementsgebouw waar ik woon staat een dubbele rij lindebomen. De bomen zijn in 2004 geplant en hebben inmiddels een hoogte van ongeveer 8 meter bereikt. Sinds een paar jaar komen ze in bloei en verspreiden in de vroege zomer een heerlijke lindebloesemgeur. Een welriekende sieraad voor de straat, dus. Volgens de bomenkaart van Utrecht zijn het Zilverlinden (*Tilia tomentosa* 'Brabant'). Die naam is goed gekozen, want de bladeren zijn aan de onderkant helder wit, zilverachtig dus.

Om de 2-3 jaar worden de bomen gesnoeid. Dat is nodig om ze 'in model' te houden. In het vroege voorjaar van 2021 waren ze weer aan de beurt. In opdracht van de Gemeente Utrecht ging een medewerker van een hoveniersbedrijf aan de slag. Het leek een veldslag te worden. Een grote hoeveelheid grote takken werd van de stammen afgezaagd. Sommige bomen raakten compleet 'uit model'. De afstand tussen een aantal takken werd zo groot dat de bomen eruit zagen als pas geknipte poedels.

Dat gaf veel beroering in ons appartementsgebouw. Ramen werden geopend en er werd geroepen 'of dat allemaal wel zo moest'. Al die gekortwiekte bomen, het was geen gezicht. Er zou een klacht bij de Gemeente ingediend worden.

Ik ging even praten met de bomenbeul om de zorgen van de appartementsbewoners te vertolken en ook om zijn verhaal te horen. De man reageerde bijzonder laconiek op alle consternatie. Blijkbaar was dit niet de eerste keer dat hij een storm van kritiek over zich heen kreeg. Zijn verhaal eindigde met de mededeling dat alles wel goed zou komen. Okay, dacht ik, dat zullen we dan in de loop van deze zomer wel zien.

Op het eind van de zomer bleek dat hij grotendeels gelijk had. De bomen oogden weer redelijk normaal. Bijna alle gaten waren dichtgegroeid. Wel was er iets opmerkelijks te zien. De bladeren aan de takken die de gaten vulden waren alle veel lichter van kleur dan de andere bladeren. Ze bevatten minder bladgroen, waarschijnlijk omdat de nieuwe loten veel sneller groeiden dan de andere takken aan de bomen.

Het grote kleurverschil tussen de bladeren bracht mijn schoonvader van 97, die een keer op bezoek was, tot de overtuiging dat de boom bestond uit twee soorten: een met lichte en een met donkere bladeren. Het kostte me nogal wat moeite om hem ervan te overtuigen dat het echt maar één soort is. Verder weet ik niet of er een klacht bij de Gemeente is ingediend. Mocht dat wel zo zijn, dan zal men daar gedacht hebben: tijd heelt alle wonden.

*Net twee soorten bomen in één
foto: Frans Coolen*

Opvallend was dat de nieuwe loten niet zijwaarts groeiden, maar verticaal op de takken. Op deze manier werden de lege plekken het snelst opgevuld. De bomen zijn er blijkbaar bij gebaat om zo snel mogelijk een vol bladerendek te krijgen. Zo zie je maar, ze houden zichzelf graag in model.

In de herfst viel op dat de bladeren aan de nieuw loten veel langer frisgroen bleven dan de andere bladeren en dat het veel

*De nieuwe loten groeien verticaal op de takken
foto: Frans Coolen*

De doosvruchten blijven nog langer aan de boom. In deze foto zichtbaar als een lichtbruine waas
foto: Frans Coolen

langer duurde voordat ze afvielen. Eind november lagen alle bladeren van de boom op de grond met uitzondering van de bladeren aan de nieuwe loten. Die vielen pas eind december van de boom. Opmerkelijk was wel dat alle doosvruchten (zaden met vleugelblaadje) nog aan de takken vastzaten. Daardoor leken de bomen allesbehalve kaal te zijn.

Dat aan de nieuwe loten de bladeren in de herfst het langste blijven zitten, lijkt me niet onlogisch. Ze zijn relatief jong, dus ook de veroudering slaat pas wat later toe. Toch zie je dit bij de meeste boomsoorten niet gebeuren. Alle bladeren vallen in de herfst doorgaans gelijkmatig af. Voor zover ik weet, is dat bij lindebomen die niet zijn gesnoeid ook zo. Snoeien bewerkstelligt blijkbaar een extra groei- en overlevingsstimulans.

Dat in de herfst de bladeren gelijkmatig afvallen, is overigens niet bij alle boomsoorten het geval. Het viel me op dat bij de Italiaanse populieren in het Maximapark in de herfst de bladeren aan de top en aan het eind van de grote zijtakken het langst blijven zitten. Dat zijn ook allemaal de jongste bladeren. In feite is het opmerkelijk waarom dit niet bij alle boomsoorten zo is. Er valt dus nog wel het een en ander aan bomen te onderzoeken.

Bij Italiaanse populieren blijven in de herfst de top en het einde van de grote takken het langst groen
foto: Frans Coolen

Broedvogeltelling op Gunterstein (4)

door Maarten Drost en Menko Vlaardingebroek

Leden van de vogelwerkgroep van KNNV Utrecht hebben Gunterstein-Oost tussen 23 maart en 18 juni zes keer 's ochtends vroeg en tweemaal 's avonds laat bezocht om broedvogels te tellen.

Het gebied waarin geteld is (zwart-wit) ligt ten oosten van de Scheendijk en heeft de Meent als noordgrens (fig. 1). Het telgebied bestaat uit 38,4 ha, waarvan 12,91 ha bos (geel omrand), 20,7 ha weide en 4,85 ha bebouwing met vakantiewoningen en haventje (de uitstulping in het NO van het telgebied). In totaal hebben we van 30 soorten 153 territoria vastgesteld (zie tabel 1).

Meest voorkomend zijn Tjiftjaf, Zwartkop, Winterkoning en Vink (15+ territoria). Ook de Tuinfluiter (12 territoria) en Kool-

Havik op nest in het telgebied
foto: Menko Vlaardingebroek

Fig.1 De positie van de territoria binnen het telgebied. Elke soort heeft een symbool en een eigen afkorting (zie tabel 1). De positie van het haviknest is niet weergegeven.

mees (8 territoria) komen vrij veel voor. Vermeldenswaard zijn vooral: Havik, Kleine bonte specht, Cetti's zanger en Gekraagde roodstaart. Ook hebben we op de Meent een Hermelijn gezien. De totale gemeten dichtheid was laag in de wei (0,6 territoria/10 ha) en veel hoger in het bos (7,4 territoria/10 ha) en de Meent (9,3 territoria/10 ha). De dichtheid aan zeldzame vogels leek iets hoger in het bos (fig. 2).

Vergelijking tussen bos met en zonder recreatie toegang

Het westelijke deel van Gunterstein is recreatief toegankelijk, zowel in de lanen, als met paden in de bossen. Het oostelijk deel is nauwelijks toegankelijk voor het publiek, behalve de Meent. Daarnaast liggen aan de rand van Gunterstein tegen de plas een vijftal recreatiehuizen.

Naam	Afko	#	# Ned
Zwartkop	ZK	22	495000
Tijftjaf	TJT	20	405000
Winterkoning	WK	19	520000
Vink	Vi	16	450000
Tuinfluit	TF	12	110000
Koolmees	KM	8	550000
Heggenmus	HM	4	200000
Merel	Me	4	700000
Roodborst	Rb	4	365000
Wilde Eend	WE	4	230000
Kleine Karekiet	KK	4	220000
Fitis	Fi	3	175000
Gekraagde Roodstaart	GR	3	22500
Huisemus	HM	3	800000
Witte Kwikstaart	WKw	3	90000
Zanglijster	ZL	3	145000
Cetti's Zanger	CZ	2	3250
Grauwe Gans	GG	2	132500
Grote Bonte Specht	KBS	2	113500
Koekoek	Koe	2	325000
Pimpelmees	PM	2	52000
Putter	Pu	2	22500
Staartmees	SM	2	6600
Nijlgans	NG	1	74000
Boerenzwaluw	BZ	1	10350
Groenling	GL	1	295000
Grote Lijster	GL	1	9600
Havik	-	1	2175
Houtduif	HuD	1	435000
Kleine Bonte Specht	KBS	1	6650
30		153	

Tabel 1. Aantal getelde territoria in het telgebied (#) van de 30 aanwezige soorten. De afkortingen worden in Fig. 1 gebruikt. Het aantal territoria in Nederland (# Ned) wordt gebruikt om de zeldzaamheid van de soort te kwantificeren (bron: <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1860>)

De stichting heeft het oostelijk bos niet opengesteld ten behoe-

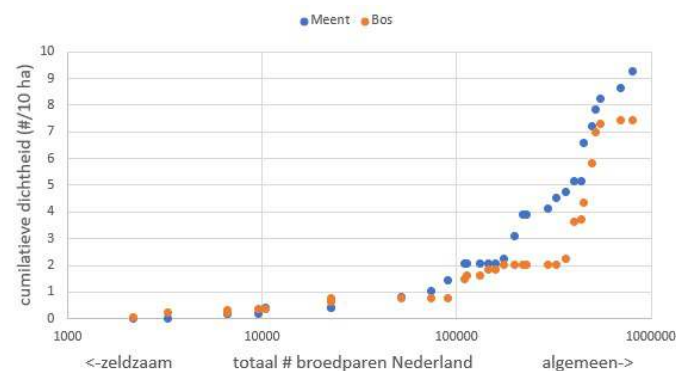

Fig. 2 Cumulatieve dichtheid in bos en in de Meent als functie van de zeldzaamheid van de aanwezig vogelsoorten

ve van de natuurwaarden. We hebben de dichtheid aan broedterritoria vergeleken tussen het toegankelijke bos aan de westzijde van de Scheendijk (gemeten in 2021) en het niet-toegankelijke bos ten oosten van de Scheendijk (gemeten in 2022), zie (fig. 3).

De getelde totale territoriumdichtheid was 25% hoger in het niet-toegankelijke deel, maar dit verschil is niet significant (CHI² toets, p=0,22). De algemene vogels (in Nederland meer dan

Fig. 3 Ligging van het door paden omsloten bos bij de Scheendijk (zwart-wit omrand) en het afgesloten bos (geel omrand). Het grid is 250 m

400.000 broedparen) komen in beide gebieden met dezelfde dichtheid voor (fig. 4). De zeldzame vogels (minder dan 200.000 territoria in Nederland) komen meer voor in het Oostelijk deel dan in het Westelijk deel (CHI² toets, p=0,019).

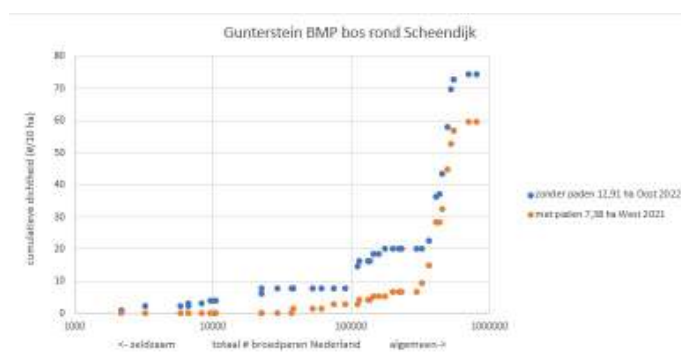

Fig. 4 Cumulatieve dichtheid van territoria in bos met paden en bos zonder paden als functie van de zeldzaamheid van de aanwezige vogelsoorten

Onze voorzichtige conclusie op basis van vogelterritoria is dat de natuurwaarde van het afgesloten bos groter is dan van het door paden ontsloten bos.

In de serie over landelijke KNNV-werkgroepen is dit een bijdrage van de Werkgroep Europese Orchideeën. Twee keer per jaar is er een bijeenkomst; de eerstvolgende is op 24 september in Maarn. Heb je interesse om hier een keer bij te zijn, stuur een mailtje aan secretaris@weo.knnv.nl. Alle foto's in dit artikel zijn van de hand van Joop ten Dam en gemaakt in en rondom de wijk Lunetten in Utrecht.

KNNV Werkgroep Europese Orchideeën (WEO)

door Joop ten Dam

De Werkgroep Europese Orchideeën (WEO) is een werkgroep van de KNNV Vereniging voor Veldbiologie en houdt zich sinds 1977 bezig met de studie en bescherming van inheemse en Europese orchideeën en hun biotopen. De werkgroep levert bijdragen aan kennis, onderzoek en publicaties over o.a. de taxonomie, verspreiding en bestuiving van (inheemse) orchideeën. Daarnaast is de WEO actief betrokken bij veldwerkzaamheden ter bescherming van orchideeën en groeiplaatsen in Nederland en voorziet de WEO lokale overheden en natuurorganisaties van informatie gericht op het beheer van orchideeën in bestaande of nieuwe terreinen.

Bijenorchis, Natuurtuin Lunetten, 11 juni 2017

De WEO beschikt over een website (weo.knnv.nl), een online forum (www4.knnv.nl/orchideeenforum) en geeft samen met de Vlaamse zusterorganisatie (S.E.M.O. (Studiegroep Europese en Mediterrane Orchideeën; www.semo.vlaanderen)) jaarlijks het tijdschrift *Liparis* uit. Leden van de WEO publiceren ook elders regelmatig. Voorbeelden voor het Nederlandse taalgebied:

Brede Wespenorchis, Simplonbaan Lunetten, Utrecht, 13 juli 2008

1. De verspreiding van de inheemse orchideeën in Nederland (Kreutz 1987)
2. Veldwerk Europese Orchideeën (Kapteyn den Boumeester en Brederoo 1991)
3. De orchideeën van Nederland (Kreutz en Dekker 2000)
4. Veldgids Nederlandse Orchideeën (Kreutz 2005)
5. Orchideeën in Noord-Nederland (Dekker 2015)
6. Gravendeel, B. (2016). Nieuwe schroeforchissen in Nederland en België. *De Levende Natuur*, 117(5), 203-206
7. Basisgids Orchideeën (Kreutz 2017)
8. ten Dam, J. (2017). Het landschap van de Zomerschroeforchis. *Het Nederlands landschap*, 35(3), 56-61
9. Orchideeën van de Benelux (Kreutz 2019)
10. Kleine orchideeëngids voor boven de grote rivieren (Dekker 2020)
11. Veldgids orchideeën van de Benelux (Kreutz 2021)

Hondskruid, Windhondlaan, Utrecht, 21 juni 2016

Moeraswespenorchis, Tennisbaan At Risk Lunetten, Utrecht, 07 juli 2007

De WEO heeft rond de 100 leden. De leden zijn zeer actief op het online forum: per 1 augustus 2022 zijn 14400 berichten op het forum verschenen, verdeeld over 2715 onderwerpen. Voor leden is er tweemaal per jaar een ledenbijeenkomst met presentaties en discussies. In de 40 jaren dat de WEO bestaat zijn er op de ledenbijeenkomsten enkele honderden presentaties gehouden over onderwerpen als taxonomie en DNA-onderzoek; bestuiving en symbiose; verspreiding en nieuwe vondsten; bezoeken aan buitenlandse vindplaatsen; bedreiging, bescherming en beheer. Elk jaar organiseert de WEO 4 of 5 excursies, waaronder een buitenlandse. Daarnaast zijn er jaarlijks werkdagen, meestal lokaal georganiseerd, en voeren diverse leden meerjarige en systematische lokale inventarisaties uit.

Tenslotte onderhoudt de WEO het VindPlaatsenArchief (VPA). Het VPA is gestart in 1987 en ook hierin is veel kennis van WEO-leden vastgelegd. Het bevat tienduizenden waarnemingen door WEO-leden van orchideeën in Europa en het Midden-Oosten. Het omvat het gebied tussen IJsland en Ierland in het noordwesten, Portugal in het zuidwesten en Georgië en Azerbeidzjan in het oosten, zo'n 30 landen. De waarnemingen in de bijna 900 bestanden bevatten minimaal naam van de (onder)-

Rietorchis, Laagraven, Utrecht, juni 2017

soort, datum, locatie, aantallen en bloeifase. De oudste waarnemingen zijn van 1970 en de nieuwste van afgelopen 26 juni 2022. Het VPA bestrijkt dus een periode van 52 jaar. De gegevens worden verzameld door de leden en zijn ook weer voor leden beschikbaar.

De WEO werkt samen met de Vereniging Orchideeën Vermeerdering (VOV, www.vereniging-orchideeen-vermeerdering.nl) en met de Nederlandse Orchideeën Vereniging (NOV, www.nov-orchidee.nl/).

De WEO werkt ook samen met Het Levend Archief (www.hetlevendarchief.nl). Dat is voor de WEO op de eerste plaats van belang vanwege de bijdrage die Het Levend Archief kan leveren aan behoud en versterking van de biodiversiteit in relatie met de plantenfamilie van de orchideeën. Er zijn plannen rond de Groene nachtorchis, *Coeloglossum viride*; de Herfstschrœorchis, *Spiranthes spiralis*; de Harlekijn, *Herorchis morio* en de Honingorchis, *Herminium monorchis*. De doelen van Het Le-

Grote keverorchis, Terschelling Lunetten, Utrecht, 17 april 2017

vend Archief de WEO lopen hierin parallel. Een specifiek belang betreft het project Herintroductie van de Zomerschroeforchis dat de WEO enkele jaren geleden begonnen is. De Zomerschroeforchis, *Spiranthes aestivalis*, kwam tot 1937 in Nederland rond Eindhoven en Weert voor, maar verdween door ontwatering en bemesting. Inmiddels zijn sommige historische groeiplaatsen door goed beheer weer geschikt voor de zomerschroeforchis. Omdat niet te verwachten is dat de plant uit zichzelf kan terugkeren is toestemming gevraagd aan de Franse autoriteiten om zaden te verzamelen op twee plaatsen in Noord-Frankrijk. Dit is inmiddels gebeurd en de VOV kweekt de zaden op zodat deze later in de geschikte terreinen in samenwerking met de beheerders uitgezet kunnen worden. Het Levend Archief bewaart een deel van de opgekweekte zaden. Andere partners in dit project zijn Naturalis Biodiversity Centre, Radboud Universiteit en Science4Nature.

Om je aan te melden voor het lidmaatschap van de WEO neem contact op met onze secretaris door een e-mail te sturen naar secretaris@weo.knnv.nl. De contributie voor het lidmaatschap van de WEO voor 2020 bedraagt €25,00 plus eenmalig €2,25 inschrijfgeld voor nieuwe leden. U ontvangt daarvoor ook het tijdschrift *Liparis*. De contributie zonder *Liparis* bedraagt €10,00.

Vleeskleurige orchis, Laagraven, Utrecht, 25 mei 2014

Boekenbestelservice KNNV

Raadpleeg de website van de KNNV-uitgeverij (knnvuitgeverij.nl) of de advertenties van de KNNV-uitgeverij in *Natura* om te bepalen wat je wilt bestellen. Informeer naar de prijs bij de afdeling Utrecht (het gaat om aanzienlijke kortingen). Stuur een email met de volledige bestelinformatie naar penningmeester@utrecht.knnv.nl

U ontvangt een factuur en zodra deze betaald is, worden de boeken besteld. De boeken kunnen worden afgehaald bij de penningmeester (woonachtig in Tuindorp, Utrecht).

Verlag excursie Stichtse brug

door Richard Janzen en Wim Vuik

Deelnemers: Nine Ebben, Ryoko Appelboom, Saskia Bantjes, Wessel Meyer, Karin Lenten, Wim Vuik, Richard Janzen.

Onder leiding van Wim Vuik liepen we om elf uur over het Stichtse strand bij Blaricum. Een fantastisch mooi natuurgebied voor floristen. Wim vertelde dat hier ooit een haven voor luxe

Ryokon Appelboom, Wessel Meyer, Wim Vuik, Saskia Bantjes, Karin Lenten, Nine Ebben op zoek naar Parnassia en Addertong
foto: Richard Janzen

jachten gepland was, maar gelukkig was er net op tijd een milieurapport over het gebied verschenen. De milieuwwaarden van dit gebied waren groot, wat planten betreft, maar vooral het aantal soorten vleermuizen was bijzonder.

Het gebied is opgespoten met zand en klei met fossiel zout en schelpen o.a. voor de bouw van de Stichtse brug. Dit is met name voedselarm kalkrijk zand. Doordat het kalk in de loop van de tijd uitspoelt, krijg je overgangen van kalkrijk naar kalkarm; van basisch naar zuur. Ook zijn er in het gebied diverse microreliëfs in hoog en laag aanwezig, waardoor droge en natte gedeeltes elkaar op korte afstand van elkaar afwisselen. Dit vergroot het aantal bijzondere plantensoorten. Van Herfstbitterling op de kalkrijke grond naar Struikheide en veenmos op de kalkarme bodem. Maar dat komt later.

We beginnen op het groene strand. Daar zagen we net de Landelijke moeraswerkgroep van de KNNV voor ons achter de bomen verdwijnen. Zij hadden hier blijkbaar ook een excursiedag.

Meteen al in het begin werd één van de zeldzaamste soorten van de hele excursie gespot, namelijk Zandlangbaardgras op een zanderig, iets hoger gelegen deel. Wij gingen daarna al snel door de knieën voor Parnassia en even verderop voor Addertong. Op de wat hoger gelegen delen groeide ook Aardbeiklaver dat gelukkig direct naast Witte klaver groeide, zodat het verschil duidelijk was.

Zandlangbaardgras
foto: Karin Lenten

Achter de reddingsbrigade langs lopen we naar een meer beschutte vlakte. Aan deze vlakte wordt door natuurliefhebbers dikwijls de benaming Stichtse brug gegeven. Toen Wim Vuik hier een week eerder was, was het redelijk droog, maar na een paar dagen regen hadden we onze laarzen wel nodig. Een groot deel van deze vlakte was begroeid met tienduizenden Moeraswespenorchissen. Waarom deze Moeraswespenorchis heet, was wel duidelijk. We zagen wespen die van bloem tot bloem vlogen met op hun kop een stuifmeelpakketje dat de bloem op haar kop geplakt had. In dit milieu voelen Kruipwilg, Parnassia, Gewone waternavel, Stijve ogentroost, Draadzegge, Teer guichelheil, Rietorchis, Bonte paardenstaart en nog veel meer moois zich thuis. Wim wist waar deze allemaal groeien. Ook komt hier Gele bieslelie voor, een vervelende exoot maar wel mooi.

Links: Bonte Paardenstaart; foto: Wessel Meijer
 Middeën: Moeraszoutgras; foto: Karin Lenten
 Rechts: Melige toorts; foto: Richard Janzen

Parnassia
foto: Richard Janzen

Addertong
foto: Karin Lenten

In een plasje groeide ook Blaasjeskruid en Moeraszoutgras. De kenmerkende Moerassprinkhaan was niet zeldzaam in verschillende delen van deze vlakte.

Voordat we bij het viaduct kwamen, waar we wilden lunchen, werden we aangesproken door enkele leden van de Landelijke moeraswerkgroep van de KNNV. Zij lobbyden om wat leden erbij te krijgen, maar niemand van ons voelde zich geroepen. Onder het viaduct hebben we gegeten begeleid door het gebonk van de auto's en het gefluit van de Grasmus.

Aan de andere kant van de snelweg A27 ligt een lange strook gras van wel meer dan een kilometer lang. Hier ook met een arme zandbodem, maar deze is droog. Daar vonden we o.a. Herfstbitterling, Melige toorts, Strand- en Echt duizendguldenkruid.

Terug moesten we weer onder de brug door en langs de andere kant van het grote, natte veld. Aan deze kant was het nog natter dan aan de andere kant. In een lager gedeelte vonden we Galigaan. Op de wat hogere gedeelten was de bodem duidelijk al wat zuurder door uitloging van de kalk. Hier groeit veenmos in met daarop Struikhei en heel veel Ronde zonnedauw.

Bult van veenmos met Ronde zonnedauw
foto: Richard Janzen

Plotseling hoorden we motorgeronk. Het bleken quads en motoren te zijn die op het natuurterrein wilden gaan crossen. Toen ze ons zagen keerden zij direct om en vluchtten zij weg. Ik wist niet dat wij zo afschrikwekkend waren.

Wim wilde ons ook nog Veenpluis laten zien. Karin Lenten zag ook nog een rare plant, groen en klein. Toen Wim deze zag, kon zijn dag niet meer stuk: een Groenknolorchis. Heel zeldzaam en nog niet vermeld in dit gebied. Het voorkomen van deze orchidee maakt dat dit gebied extra goed beheerd en beschermd moet worden.

Bijna aan het eind kreeg Nine Ebben nog een bosje uitgebloeide bloemen van Wim Vuik om de verschillen te laten zien tussen Zilverhaver, Vroege haver en Zanddoddegras. Scherpe fijnstraal in bloei en in vrucht was alhier ook fraai om te zien.

Nine Ebben krijgt een bosje uitgebloeide bloemen. Saskia Bantjes vindt dat een foto waard
foto: Richard Janzen

Op het laatste stukje vonden we in een zoom en onder bomen nog hele plakken Rond wintergroen. Een veel grotere groeiplaats dan verwacht.

Bij de uitgang zagen wij hoe de quads het terrein op konden komen. Het gaas naast het toegangshek was platgereden en een paaltje was verwijderd. Ryoko Appelboom en Saskia Bantjes hebben het gaas zo goed als het kon weer vastgemaakt.

Toen was het half vijf, tijd om naar huis te gaan. We hadden meer bijzondere planten gezien dan het vooraf voorspelde lijstje. Een fantastische dag.

Wim Vuik heeft later nog contact met een ecooloog van SBB gehad om de vernieling van het hek en de groeiplaats van Groenknolorchis door te geven. En via sociale media kwam er nog van een ander persoon een verrassende opmerking. Er bleek al in 2014 één bloeiend exemplaar van Groenknolorchis hier te zijn gevonden, maar deze vondst is nooit doorgegeven aan de NDFF.

Hijkerveld
foto: Paul Damoiseaux

KNNV ledenweekend Drentsche Aa

door Renee Lommen

Eind juni kon eindelijk weer, na 3 jaar pauze, het KNNV afdeling Utrecht ledenweekend plaatsvinden. Er kon gebruik gemaakt worden van het voorwerk voor het weekend in 2020 dat niet doorging vanwege corona.

We verbleven in De Strubben in Schoonloo, een accommodatie voor groepen (met ook nog een camping erbij). Een bijzonder ruim onderkomen waar we zeer gastvrij ontvangen werden. Achttien leden hadden ingeschreven voor het weekend, toevalligerwijs ook het weekend van de jaarlijkse TT-motorrace op het Circuit van Drenthe bij Assen. Veel last hadden we daar niet van; af en toe wat geluid in de verte. op zaterdagochtend en op zondag op weg naar het Zuidwoldermeer kwamen we even terecht in iets wat op een file leek.

Groepsaccommodatie De Strubben
foto: Leni Sommeijer

De uitgestrektheid van het stroomdal van Drentsche AA, met de bijzondere namen van de verschillende stukjes beek (Schipborgsche Diep, Zeegser loopje, Anloër Diepje, Gasterensche Diep, Deurzerdiep, Andersche Diep en Amerdiep), het mooie landschap en het fijne weer maakten het verblijf in Nationaal Park Drentsche Aa een groot succes. Al die graslanden, bosjes, houtwallen, essen (akkers), heide, jeneverbesstruwelen, esdorpen, hunebedden en landgoederen: prachtig.

Vrijdagmiddag/avond maakten we, na een gezamenlijke soepmaaltijd, een mooie wandeling bij het Anloër Diepje. De oude en goed bewaarde houtwallen zijn karakteristiek voor het landschap en zij verdelen dat landschap in een groot aantal

Anloër diepje
foto: Paul Damoiseaux

aaneengesloten 'kamertjes'. Een paadje leidt naar een oversteek over het diepje, met aan twee kanten een intiem uitzicht over het beekdal. In mei en juni groeien en bloeien hier veel planten; we zagen inderdaad nog een paar bijna uitgebloeide orchissen. We dachten een hybride te zien van Bosorchis + Gevlekte orchis (*Dactylorhiza fuchsii* + *Dactylorhiza maculata*). Navraag bij waarneming.nl leerde ons dat het een gewone Gevlekte orchis was.

Houtwallen rond Anloër diepje
foto: Leni Sommeijer

Op zaterdagochtend gingen we naar Hijkerveld, gelegen nabij het plaatsje Hijken. Het is ongeveer 830 hectare groot en behoort tot een van de grootste heidevelden van Drenthe. In het weidse heidegebied tref je tientallen vennen en veenrestanten aan en grafheuvels, karrensporen en prehistorische akkers. Het gebied wordt begraasd door Schotse hooglanders en een kudde Schoo-

Hoe komen we bij het Hijkerveld?
foto: Paul Damoiseaux

nebeker heideschape. Met een beetje geluk spot je er een Kraanvogel en de alom aanwezige Veldleeuwerik is bijna niet te missen, zo lazen we het programma. En ja, inderdaad hoorden we leeuweriken en we zagen verborgen in een droge sloot ergens ver weg af en toe de kop van enkele kraanvogels op duiken. Het is een mooi gebied!

Hijkerveld
foto: Paul Damoiseaux

Hijkerveld
foto: Renee Lommen

Zaterdagmiddag gingen we naar Oudemolen. Daar stroomt de Drentsche Aa onder de naam Oudemolense Diep. Het beekdal bij Oudemolen hoort tot de sfeervolste landschappen van ons land. We maakten een afwisselende wandeling langs de slingerende beek.

Centraal in de deze wandeling is het Oudemolense Diep, maar daarnaast is ook bos en heide, met drassige plekken door opwellend grondwater. Door overstromingen is de omgeving van het beekdal vrijwel altijd nat. Oorspronkelijk groeiden hier moerasbossen. Waar kwelwater naar boven komt groeien bijzondere planten. In de hooilanden groeien orchideeën en talrijke andere bloemen; veel wederik en spirea. Vanaf de brug boven het water van het Oudemolense Diep zagen we de Weidebeekjuffers vliegen, de Beekrombout en verschillende andere libellen en juffers.

KNNV weekend Schoonloo

foto's: Renee Lommen, Jan Franzen, Leni Sommeijer, Cockie Streng, Paul Damoiseaux

's Avonds ging nog een aantal mensen op stap. Eigenlijk aan de late kant om de 5 km lange wandeling 'wolvenspoor' van Staatsbosbeheer te lopen. Een wandeling met heel veel bochten, zodat je na een tijdje geen idee meer had van welke kant je nu kwam. Een avontuurlijk pad door donkere bossen, over heidevelden en houten bruggen, over vennen en door het beekdal de Elperstroom. We roken een stinkwam en warempel er stond er een in volle glorie en geur, en ook nog een kleintje. Onze paddenstoelenkenner Willebrord plukte hem en sneed hem -zoals veel vaker wordt gedaan- doormidden om te laten zien hoe het eruit ziet. De wolvenspoorroute loop je ongeveer in een uur, zo stond in de beschrijving, alleen niet met KNNV-ers die vaak stil staan om met elkaar te kijken en te bespreken wat ze zien. Wel was het mooi!

Op zondag gingen we naar de Onnerpolder gemaal en maakten een wandeling langs het Drentsche Diep, mat aan de westkant de Onnerpolder en aan de oostkant de fraaie Kropswolderbuitenpolder. Er zaten veel vogels waaronder de Witwangstern, een grote kolonie Kokmeeuwen die hier broeden, met af en toe een Visdiefje. De Zearend liet zich aan ons niet zien.

Wij kijken terug op een geslaagd weekend, met veel natuurbeleving en heel gezellig. Op zaterdagavond kwam al het weekend 2023 ter sprake, en er werd al een besluit genomen over tijdstip en bestemming. Noteer al vast: op het grens van Noord-Brabant en België, onder Bergen op Zoom, De Kalmthoutse Hoeve. Het verblijf is gereserveerd voor het weekend van 30-6, 1-7 en 2-7 in 2023.

In een volgende CONVO lees je er meer over!

In het veld bij het Oudemolense diep

foto: Paul Damoiseaux

Postscriptum van Rinus Sommeijer:

Wij hebben erg genoten van het afgelopen zomerweekend in Drenthe en zijn de organisatoren en anderen dankbaar voor de realisatie.

Ik heb een aantal waargenomen insecten op een rijtje gezet. Het is een weinig professioneel aandoend lijstje met zo weinig soorten. Maar ik bewoog me slecht en heb zonder insectennet wat waarnemingen gedaan, slechts een paar bijen met de hand verzameld.

Drie honingbijen op het Hijkerveld gezien en langs het wandelpad dat we liepen vanaf het Onnerpolder gemaal (met heel veel witte klaver!) slechts één honingbij. Daar valt dus niks te vrezen van honingbijen-concurrentie.

Gezien:

Waterjuffers, Odonata, Zygoptera

Watersnuffel, *Enallagma cyathigerum*; Hijkerveld, Laaghalerveen

Hemiptera, Cicadellidae

Dwergcicaden of bladspringers, soort??, Hijkerveld, Laaghalerveen

Kevers, Coleoptera

Voorjaarsmestkever, *Geotrups vernalis*; Hijkerveld, Laaghalerveen

Groene bladsnuitkever, *Phyllobius pomaceus*; Hijkerveld, Laaghalerveen

Vlinders, Lepidoptera

Klein geaderd witje, *Pieris nappo*; op braam, Oudemolense Diep

Vliegen en muggen, Diptera

Zweefvliegen, Syrphidae

Wittehalvemaan zweefvlieg, *Scaeva pyrastris*; Hijkerveld, Laaghalerveen

Witte halvemaan zweefvlieg

foto: Cockie Streng

Pluimvoetbij, Winterswijk
foto: Luc de Bruijn

Bijen, incl. hommels, Hymenoptera, Apidae

Allemaal op Vertakte leeuwentand, *Scorzoneroides autumnalis*; Hijkerveld, Laaghalerveen:

Wespbij, *Nomada spec.* misschien: Geelschouderwespbij, *Nomada ferruginata*

Bloedbij, *Sphecodes spec.* Een soortenrijke groep, allemaal parasieten van solitaire bijen, vaak met een specifieke gastheersoort. Kleine roetbij, *Panurgus calcaratus*, algemeen in oost NL

Grote roetbij, *Panurgus banksianus*, vrij zeldzaam

De roetbijen waren nieuw voor mij! Ze komen voor in het oosten van het land. Ze waren hier zeer talrijk op de bloemen van Vertakte leeuwentand. En heel af en toe was er een grote en een kleine bij elkaar in het zelfde bloemhoofdje. Normaliter zou je dan moeten denken dat het dan een mannetje en een vrouwtje betreft. Maar de geslachten zijn bij deze 2 soorten roetbijen niet in grootte verschillend. Het zijn dan dus vertegenwoordigers van de beide soorten. Dit zo samen voorkomen van beide soorten in dezelfde bloem is ook niets bijzonders voor de kenners van solitaire bijen. Roetbijen hebben geen opvallende 'scopa' (een bundel afstaande haren waarin stuifmeel verzameld wordt) zoals die bij andere bijengroepen voorkomt aan de achterpoten, onderaan achterlijf, of in de 'oksels' van de achterpoten onder het borststuk. Roetbijen hebben gehaakte haren over zowat het hele lichaam en kroelen door de meeldraden van de bloem en raken zo helemaal bedekt met stuifmeel. Op de foto zie je dat het lichaam van de bij hierbij typisch helemaal in de bloem ligt gekromd.

Pluimvoetbij
foto: Luc de Bruijn

Groefbij, *Lasioglossum spec.*

Bandgroefbij, *Lasioglossum (Leuchalictus) spec.* misschien: Matteband groefbij, *Lasioglossum leucozonium*

Pluimvoetbij, *Dasyglossa hirtipes*, nu redelijk algemeen in NL. Er is maar 1 soort van deze bijengroep in NL. Ze graven nestjes in de grond en gebruiken de grote borstels met lange haren op de achterpoten ook om zand weg te werken bij de nestbouw.

Hommels

op Grote Ratelaar, *Rhinanthus angustifolius*:

Aardhommel, *Bombus terrestris* (of andere van de 'aardhommelgroep'); Oudemolense Diep

Activiteiten afgelopen periode

door Renee Lommen

Kasteel Sypesteyn, 21 mei

Henri van Sypesteyn, bedenker en ontwerper van de tuin van Kasteel-Museum Sypesteyn en schrijver van het eerste Nederlandse handboek over tuingeschiedenis, vond dat de rol van Nederland als gidslid op het gebied van tuingeschiedenis vergeten was. De door hem ontworpen en aangelegde tuin is bedoeld als eerbetoon aan de belangrijke 17e-eeuwse Franse tuinarchitect Le Notre.

Zijn tuin doet aan alsof hij eeuwenoud is en vanaf 1600 langzaam veranderde. De tuin weerspiegelt geen strakke ontwerpkeuzes, maar van Sypesteys persoonlijke ideeën over zeldzaam en bijzonder. Rozen in de formele slottuin, bloemen onder de eikenbomen in het park. Niet alleen bomen zijn bijzonder; ook de vele smeedijzeren hekken, die van diverse andere locaties afkomstig zijn, trokken onze aandacht.

De jonkheer plantte tal van zeldzame bomen en heesters. Sommige bijzondere bomen behoren inmiddels tot de oudste en grootste bomen van ons land. Hij verzamelde exotische bomen, zoals de Vaantjesboom, de Turkse hazelaar, de Kurkboom, de

Hekwerken Sypesteyn
foto: Renee Lommen

Mammoetboom, de Moerascipres, de Bitternoot, de Geelhout en de Amberboom.

Nog altijd bevinden zich opmerkelijk veel verschillende en bijzondere boomsoorten op het relatief kleine oppervlak van de buitenplaats (6 hectare). Veel bomen trekken de aandacht, vooral vanwege hun sierlijke bladvormen. Al deze bomen zijn aangeplant tussen 1903 en 1912.

Door de Nederlandse tuinenstichting is een overzichtelijke folder gemaakt met een plattegrond van alle bomen. We liepen met de folder in de hand de aangegeven route en stonden vaak vol verwondering stil, zoals bij de Tulpenboom met de bijzondere uitwassen op de bast.

Tulpenboom Sypesteyn
foto: Renee Lommen

De excursie was gepland in deze periode, omdat hopelijk dan de Vaantjesboom zou bloeien. De Vaantjesboom is een loofboom. Veelal wordt deze soort ingedeeld in de familie Nyssaceae. De boom is bekend om zijn bloeiwijze waarbij de twee grote schutbladen aan zakdoekjes doen denken. En inderdaad een bloeiende boom: op het grasveld onder de boom leken vele witte zakdoekjes te liggen.

Vaantjesboom Sypesteyn
foto's: Renee Lommen

Excursie Heemtuin Wijk bij Duurstede, 11 juni

De IVN-afdeling Wijk bij Duurstede startte deze tuin begin negentiger jaren, geïnspireerd door Dr.G.Londo. Uitgangspunt daarbij was om op kleine schaal de diversiteit aan natuurlijke vegetatietypen in de omgeving weer te geven. De Rijn is met haar

wisselende waterstanden en verlegging van stroomgeulen in hoge mate bepalend geweest. Nu, 30 jaar later zijn de 14 gebieden te voedselrijk geworden en zijn ze daardoor op elkaar gaan lijken.

Lex Kramer, die vanaf het begin betrokken was, stond ons op te wachten bij de toch wat moeilijk te vinden ingang; hierdoor arriveerden de acht deelnemers aan de excursie wat gespreid.

Hij vertelde legio verhalen over de ontwikkeling van de tuin en wees ons op diverse planten. We zagen de grote hoeveelheid Krabbenscheer in de sloot bij de ingang. Lex Kramer is altijd zeer actief bij het werven van diverse fondsen voor onderdelen van de tuin. Ongelooflijk hoe hij voor deze heemtuin aan geld en betrokkenheid van velen is weten te komen.

Landkaartje
foto: Nine Ebben

Excursie de Moerputten, 23 juli door Nel van Meijeren

Op zoek naar het Pimpernelblauwtje beleefden we met vijf mensen een prachtige vlinderdag. De weersomstandigheden: 26 graden, af en toe een wolkje, weinig wind, het kon niet beter!

We lopen de Bruggenroute van ongeveer 5,5 km. Een deel van de route loopt over de oude spoordijk en een lange metalen brug van de vroegere Halve Zolenlijn.

Het andere deel van de route loopt door een moerasbos en hooilanden. Het veld tussen parkeerplaats en spoordijk verrast ons: het wemelt van de vlinders: Bonte, Bruine en Oranje zandogjes, Hooibeestjes, Dikkopjes. Met moeite rukken we ons los van deze plek en wandelen verder naar de vlonder door het moerasbos. Daar staan o.a. Grote waterweegbree, Grote boterbloem, Glidkruid, Pijptorkruid. Maar de grootste verrassing zit op een braamblad: een Keizersmantel! Met behoorlijk afgevlagen achtervleugel. Maar goed vliegen kan hij, het lukte net niet om een goede foto te maken.

We vervolgen onze route en komen bij de hooilanden. Daar zien we de eerste bloeiende Grote pimpernel en Pimpernelblauwtjes! Daar is ook een bankje in de schaduw waar we kunnen koffie drinken en lunchen. We werden welkom geheten door een leger muggen die goede vrienden met ons probeerden te worden.

Rustig eten is er dus niet bij: er vliegt een Koninginnepage voorbij, gaat even zitten en vliegt verder. Prachtige vlinder. We wandelen verder langs de hooilanden, genieten van de weidse uitzichten en zien ook nog een ei afzettend Pimpernelblauwtje: 1 eitje per bloemetje. We bewonderen de prachtig gerestaureerde spoorbrug en de vegetatie in het water, horen een Waterral en zijn rond 15:15 weer terug op de parkeerplaats en daar gaat ieder zijns weegs.

Gezien: Oranje zandoogje, Bruin zandoogje, Klein koolwitje, Bont zandoogje, Geelspriet- of Zwartsprietdikkopje, Hooibeestje, Landkaartje, Boomblauwtje, Keizersmantel, Icarusblauwtje, Gehakkelde aurelia, Pimpernelblauwtje, Koninginnepage.

Verder onder andere: Waterval (of waterral?) gehoord, Grote pimperl, Grote boterbloem, Grote watereppe, Watertorkruid, Blauw glidkruid. Bloedrode heidelibel.

Landschapswandeling bij Rhenen, 22 augustus

door Lia Oosterwaal

De derde maandag excursie is deze keer de NS-wandeling van 18 km van Rhenen naar Veenendaal. De afstand zorgde ervoor dat we behoorlijk doorliepen, maar af en toe bij iets bijzonders toch stil bleven staan. De heide stond op verscheidene plaatsen mooi in bloei, ook waren er gedeeltes uitgebloeid, of overwoekerd door grasachtigen.

Over de NS-wandeling lezen we:

Door dit uitgestrekte bosgebied kom je bij de Elsterberg. De noordzijde hiervan biedt uitzicht richting Gelderse Vallei. Je wandelt over de Plantage Willem III en even verderop langs het Egelmeer, een voormalig hoogveengebied. Nu een afwisselende biotoop voor planten en dieren. Via een oud heide- en stuifzandgebied bereik je vervolgens de Slaperdijk; oorspronkelijk aangelegd om Utrecht te beschermen tegen doorbraken van de Gelderse Rijn dijk ten oosten van Rhenen.

Elsterberg

bron: www.ns.nl/dagje-uit/wandelen/elsterberg.html

We begonnen onze wandeling, in tegenstelling tot de beschrijving die langs Rhenen en de uiterwaarden ging, aan de oostzijde van Rhenen. Vanuit het hoger gelegen bos hadden we een mooi uitzicht over de velden naar beneden. Aan het begin van de dag was het qua hitte en weinig schaduw van bomen goed te doen. De rest van de tocht, toen de warmte toenam, ging vooral door bosgebied. We kwamen langs vele stukken heide, vaak heel droog en met heel veel gras. Op een van die stukken werden bomen door 2 boswachters gemarkeerd. We zagen op dat stuk heide ook een zandhagedis langs het pad zitten. Het Egelmeer was geen meer meer, maar een droog stuk weide/veld. Niettemin een mooie wandeling.

Activiteiten komende periode

door Renee Lommen

Week van de Veldbiologie 2022, 24 september-9 oktober

Samen met andere natuurliefhebbers op excursie om meer te leren over de natuur? Ga mee met een openbare inventarisatie! Of naar lezingen met interessante sprekers! Een cursus doen? Het kan allemaal tijdens de Week van de Veldbiologie georganiseerd door natuurvereniging KNNV. Verspreid door het land vinden tientallen activiteiten plaats, dus ook bij jou in de buurt! Voor een overzicht van alle activiteiten, zie knnv.nl/weekvande-veldbiologie/.

bron: mobile.twitter.com/1jolien

2022 Is het jaar van de vliegenzwam! En daarom starten we de Week van de Veldbiologie met allerlei activiteiten rondom paddenstoelen en vliegenzwammen. Ook in het latere najaar zijn er allerlei publieksactiviteiten zoals excursies, een landelijke vliegenzwaminventarisatie (iedereen kan meedoen!) en de prijsvraag 'wie vindt de grootste vliegenzwam'. Natuurvereniging KNNV werkt hierin samen met o.a. de Mycologische Vereniging.

Paddestoelenexcursie op Bornia, 1 oktober

Met begeleiding van Willebrord en Willy Dorresteyn.

In de week van de veldbiologie organiseert de KNNV samen met de Mycologische Vereniging landelijk op 1 oktober deze paddenstoelenexcursie.

Willebrord heeft dit vaker gedaan voor de Utrechtse KNNV, bijna elk jaar. Deze keer is de keuze gevallen op het gebied van Heidestein-Bornia, het grootste aaneengesloten heidegebied van het Utrechts Landschap. Op Landgoed Heidestein zien er we vooral

bron: www.opdeheuvelrug.nl

dichte bossen, op Landgoed Bornia word je verrast door onnavolgbaar veel heide. Landgoed Bornia beschikt ook nog over een stuifzandgebied. In de natuurgebieden van Bornia en Heidestein vind je vele soorten korstmossen en bladmossen, en zeldzame paddenstoelen. Het is grotendeels zandgrond, dus of we veel paddenstoelen zien hangt af van regen in de weken ervoor. In 2018 was het zo droog, en waren er zo weinig en dan ook nog heel oude paddenstoelen, dat we de paddenstoelenexcursie moesten uitstellen. We hopen in 2022 op een nattere septembermaand.

Bij het Utrechtse Landschap is toestemming gevraagd en gekregen om buiten de paden te gaan.

We vertrekken om ca 10:00 uur vanaf de parkeerplaats Arnhemse Bovenweg bij de spoorwegovergang. Vanaf Station Driebergen/Zeist is dat oostelijk lopen via een parkje naar de overgang. Opgave: utrecht.knnv.nl/agenda/

Varia
foto: Frans Coolen

Varia-avond, 31 oktober

door Frans Coolen

Al eerder is aangekondigd dat we een varia-avond organiseren, maar dat is als gevolg van corona niet doorgegaan. We gaan het opnieuw proberen:

Datum: maandag 31 oktober 2022

Tijd: 20:00 – 22:00 uur

Plaats: Stadsboerderij Griftsteede, Van Swindenstraat 129, Utrecht

Wat houdt zo'n varia-avond ook al weer in? Het is een activiteit voor en door leden. Iedere aanwezige wordt in de gelegenheid gesteld iets op het gebied van de natuur naar voren te brengen. Dat kan een leuke waarneming zijn, het resultaat van een inventarisatie of onderzoek, een gevonden dingetje waarvan je wil weten wat het is, een mooie serie natuurfoto's, noem maar op. Heb je iets leuks meegemaakt tijdens de vakantie? Kom ermee voor de dag!

Een beamer en een laptop zijn aanwezig, dus er is volop gelegenheid om foto's te laten zien. De duur van ieder gepresenteerd onderwerp kan variëren van 1 tot pakweg 20 minuten.

Heb je niet direct iets om te melden of te tonen? Laat je hierdoor niet weerhouden om te komen, want het is altijd leuk om naar ervaringen van anderen te luisteren, en anderen vinden het leuk om hun verhaal te vertellen. Het wordt geen stille avond, want wij als bestuur bereiden een paar onderwerpen voor en dragen daarmee ook een steentje bij. Denk aan de waarneming van de Herfstschröforchis, een korte presentatie over landgoed Gunterstein en het huiveringwekkende verhaal over agressief gedrag van een Zwarte kraai in het Maximapark.

Dus: komt mee naar binnen allemaal!

bron: www.gooieneemlander.nl

Vogelexcursie naar Oude Haven van Huizen, 10 december door Nel van Meijeren

De wintermaanden bieden vaak verrassingen op vogelgebied! Daarom gaan we eens kijken in de Oude Haven van Huizen. We lopen de (groene) havenpier, met aan weerszijden water, af en kijken wat er zwemt en vliegt.

Aansluitend lopen we een stukje Waterkeringpad langs het Gooimeer en bovenlangs terug. Landschappelijk ook interessant: we lopen op de uitlopers van de Utrechtse Heuvelrug.

Verzamelen: 10:15 uur bij parkeerplaats tussen Mastspoor/IJsselmeerstraat

Met openbaar vervoer is de haven bereikbaar via bus 320 vanaf Hilversum station. Uitstappen halte: Baanbergenweg. Dan 20 min lopen.

Opgave: utrecht.knnv.nl/agenda/; actuele info hierover volgt nog bij aanmelding.

Tenslotte, in het kader 'regeren is vooruitzien'.

Kraanvogelexcursie, oktober 2023

Diepholz is een bekende excursieplaats waar vele duizenden kraanvogels in oktober overnachten. Je moet altijd vroeg zijn om de geschikte accommodatie te kunnen reserveren. Daarom nu eerst een peiling van de animo om mee te gaan. De bedragen voor een overnachting liggen tussen 60 en 100 euro. Meer weten? Kijk bij Hof Hanenberg en als je interesse hebt om mee te gaan: utrecht.knnv.nl/agenda/. Graag vóór 1 oktober 2022 reageren.

Excursies op de 3e maandag van de maand:

Wandeling bij de Lek in de uiterwaarden van Vianen, 19 september

Vertrek: ter plekke ca 10:00 uur, met de bus naar Vianen. Als iemand met de auto meegaat kan de wandeling op een iets andere plek gedaan worden: de polders Bolgerijen en Autena. Opgave: utrecht.knnv.nl/agenda/

bron: www.visitrechtregion.com/nl/locaties/3285505725/uiterwaarde-vianen

Historische wandeling tuinenpark De Pioniers, 17 oktober

Tuinenpark De Pioniers is een van de drie tuinenparken in Noordoost Utrecht. Deze tuin (sinds 1935) heeft een rijke historie. Een 1,5 uur durende wandeling leidt je langs diverse plaatsen in noordoost Utrecht met veel historische foto's. Startpunt hoek Gildstraat/Blauwkapelseweg. Opgave: utrecht.knnv.nl/agenda/

bron: www.depioniers.nl

Nationaal Bomenmuseum Gimborn, 21 november

Rondleiding in het Nationaal Bomenmuseum Gimborn (Stichting Von Gimborn Arboretum) door Bert Schalkx. Lijn 50 rijdt naar Doorn. Vanaf halte Stamerweg is het 6 minuten lopen. Start rondleiding: 10:00 uur, Entree: € 6,50

In een parkachtig landschap van 29 hectare, doorsneden met vijvers die worden gevoed met helder kwelwater van de Utrechtse Heuvelrug, staan ruim 3000 soorten bomen en struiken, afkomstig uit de hele wereld. Er zijn vele doorkijkjes, een grote heidetuin, een enorme boomhut en een natuurspeeltuin.

De bomen en struiken zijn de levende museumstukken van het Bomenmuseum. Er is van alles te ontdekken over bomen en hun eigenschappen, plaats in de natuur, in onze omgeving, hun bijdrage aan biodiversiteit en hun evolutionaire geschiedenis. Ieder seizoen staan er weer andere bijzondere inheemse en uitheemse soorten in bloei. Bert besteedt meer aandacht aan de biologische aspecten dan aan de soortenkennis. Je hebt meer aan een verhaal dan aan een verzameling namen.

De collectie kent een aantal 'zwaartepunten'. Dat zijn collectiedelen die bijzonder van kwaliteit zijn door hun samenstelling, bijv. veel soorten van een bepaald plantengeslacht of veel vormen (incl. cultivars) van een bepaalde soort. De zwaartepunten zijn:

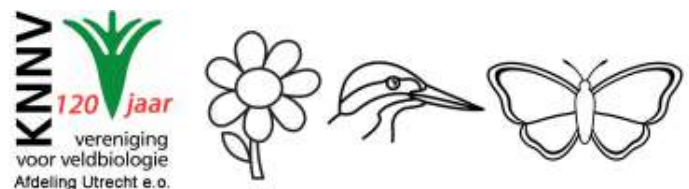
1. naaldbomen/coniferen
2. Esdoorn (Acer)
3. Kardinaalsmuts (Euonymus)
4. Es (Fraxinus)
5. Goudenregen (Laburnum)
6. Berk (Betula) en berkverwanten (Betulaceae)
7. Rododendron en overige heideverwanten (Ericaceae)
8. Toverhazelaar (Hamamelis)

Daarnaast kent de collectie nog een zeer grote verscheidenheid aan andere soorten. De bomen en struiken komen van over de hele wereld uit gebieden waar het klimaat voldoende vergelijkbaar is aan dat van ons land.

Opgave: utrecht.knnv.nl/agenda/

bron: www.bomenmuseum.nl

Indien onbestelbaar retour: Beethovenlaan 21, 3533 ER Utrecht

Watertuintjes Merwedekanaal teruggeplaatst

door Cockie Streng

Begin juli zijn de watertuintjes weer op hun plek gelegd. Het oorspronkelijke driehoekseiland was opgebouwd uit 6 driehoeken. We hebben er nu 2 eilanden van elk 3 driehoeken van gemaakt. Een van de eilanden ligt op de kop van de sluis in het Merwedekanaal, tussen de meerpalen. Dit eiland is voorzien van een omheining van gaas van 30 cm hoogte; bedoeld om ganzen tegen te houden het eiland te begrazen.

foto: Cockie Streng

Het andere eiland ligt op de oude plek, vlakbij de ophaalbrug in de Kanaalweg. Dit eiland is niet beschermd en goed vanaf de weg te bekijken. De vogels konden niet wachten om hier weer hun intrek te nemen. Ik zie altijd wel een soort en vaak meerdere tegelijk op dit kleine eilandje. Het gaat om Meerkoet, Waterhoen, Wilde eend, Nijlgans; zelfs een Reiger zit er met regelmaat in het water te turen. Kortom een succes.

De begroeiing van dit eiland heeft helaas wel te lijden onder deze belangstelling. Daar staat tegenover dat aan de behoeften van de watervogels weer wordt voldaan. Nu nog een bordje plaatsen om te voldoen aan de eis van het Ger van Zanenfonds, de sponsor van dit project. De eilanden worden meegenomen in het onderhoud dat door de stichting Vergroening Singels 030 en buurtbewoners wordt uitgevoerd.

foto: Cockie Streng

Activiteiten in Vogelvlucht

Voor details zie utrecht.knnv.nl/agenda/

19 sep	Wandeling uiterwaarden Vianen
24 sep-9 okt	Week van de Veldbiologie
1 okt	Paddenstoeleexcursie Bornia
17 okt	Wandeling tuinenpark De Pioniers
31 okt	Varia-avond
21 nov	Nationaal Bomenmuseum Gimborn
10 dec	Vogelexcursie Oude Haven in Huizen
okt 2023	Kraanvoegeexcursie
31jun-2jul 2023	KNNV ledenweekend Kalmthoutse Heide

Voor elke excursie staat het aanmeldingsformulier op utrecht.knnv.nl/agenda/

De CONVO is de periodiek van de afdeling Utrecht van de KNNV en verschijnt vier keer per jaar. Sluitingsdatum kopij voor de volgende CONVO: **17 november 2022**. Kopij aanleveren via redactie@utrecht.knnv.nl

Een abonnement op de CONVO zonder lidmaatschap kost €12,50 per jaar (vóór 1 april 2022: €11,50).

Contributie/lidmaatschap 2022: Gewoon lid: € 31,25 (vóór 1 april 2022: €30,25); huisgenootlid: € 13,50 (vóór 1 april 2022: €12,50); jeuglid*: € 19,00 (vóór 1 april 2022: €18,00) te voldoen op rekening NL96INGB0000512683 t.n.v. Kon. Ned. Natuurhistorische Ver. Afd. Utrecht. Vanaf 1 oktober 2022 bedraagt de contributie €7,00 tot het einde van het kalenderjaar. U-pashouders kunnen hun contributie geheel of gedeeltelijk voldoen uit hun budget. Opzegging van het lidmaatschap vóór 1 november. Leden van de KNNV zijn bij activiteiten van de KNNV verzekerd tegen persoonlijke aansprakelijkheid.

Wil je de verenigingstelescoop voor maximaal 3 weken lenen, neem dan contact op met beheerder Leo Thijssen: ljm.thijssen@casema.nl

*Het jeugdlidmaatschap geldt tot en met het kalenderjaar waarin men 25 wordt.